

nell'acqua».

Per a tota aqueixa família onomatopeica, en particular les formes occitanes i del N. i Centre d'Itàlia, i especialment l'it. *schiaffo*, veg. Jud, *VRom.* II, 310-1. De tota manera no s'ha de pensar a cercar-li antecedent en el gr-ll. *colaphizare* (Pisani), ni en cap ètímon germànic: veg. detalls relatius a aquest punt en *FEW* II, 734a, § 3, i nota 8, i 737a, §§ 1 i 2, i sobretot Gamillscheg, *Rom. Germ.* II, 206, n. 1. Apareix en alguns parlars francoprovençals [1412] i rètics: *éclaffer* 'aixafar fruita' (Vaud, Neufchâtel), i amb el sentit it., *scloff* o *schlaffada* 'bufetada' des de Sobreselva fins al Friül.¹

Quedarà més de relleu el caràcter onomatopeic, no hereditari, si reparem que en el cor de Gascunya hi ha algun representant del mot i no ha canviat la *-f-* en *-b-*: landès *esglafà* «écraser un œuf» (Métivier, *Agric. d. L.*, 725), essent així que en gascó l'aspiració de la *f* té caràcter més absolut que en castellà (cf. gc. *gahà* 'agafar', mot hereditari pre-romà, no onomatopeic). Igual que entre nosaltres, car heus aquí el que proposava una mala dona de Menorca com a *remedium amoris*: «vós pendreu un gavaig de gallina e omplir-l'heu de sanc de colom, e la primera nit, com lo marit haurà haüda la fadrina --- *sclafarets* lo gavaig e dareu entente que la ha haüda puncella», doc. de Bna. a. 1410 (Riera i Sans, *Cavaller i Bagassa*, p. 110.).

Altra cosa que el posa de relleu és que hi ha mots de significat i forma ben anàloga, però tanmateix amb una important variant consonàntica des del principi. Així, per una banda el nostre *XAFAR*, *aixafar*, i cast. *chafar* (que és ben a tort que hom ha sospitat de resultar d'una evolució fonètica castellana de *skl* en *cb*, com en *macho*, etc., com ho comprova l'existència de *xafar* en català, i encara més vivaç que en la llengua veïna). D'altra banda hi ha algunes formes amb *-p-* de sentit ben semblant (prescindim de les que agrupa M-L. en *REW*^a, 4706a que formen semànticament un tot a part, i de sentit força allunyat): it. antiq. *schiappare* 'fendre' («spaccare»), prov. *aclapà* 'ensorrar violentament', *esclapà* 'rompre, fer a bocins': «e pièi l'escande e lou suplice, / e la Glèiso en courrous *aclapant* l'abadié» («effrondant l'abbaye»), «la fourtuno, a Trencotaio, / li trahigue dins la bataio / e lou brau *s'esclapè* li bano sus lou ro(c)» («brisa ses cornes»), *Calendau* VIII, 3.7; 1, 68.4.

Passem a *esclafir*. Ja hem vist que sorgeix en literatura una mica més tard; com que té matisos més afectius, i entre familiars i pintorescos, no ha estat mai tan propens a sortir en textos escrits, ço que fa comprendre que l'època un poc més tardana de la primera documentació pot no correspondre a la d'existència en la llengua. En particular aquesta forma ha tendit des del principi a especialitzar-se en l'expressió de sons bruscos, o expressant alhora so i cop (ço que acabà en l'it. *schiaffo*). En particular a l'*esclafit* de la rialla, d'una detonació, d'un toc estrident, tot això implicat que són coses que comencen de cop, bruscament.

En efecte, l'acció d'*esclafar*, al capdavant, també

produceix un so així. I per això tots dos verbs hagueren de començar per no fer-ne més que un sol. Així la forma en *-ar* també es va aplicar a l'esclatar del riure: «quant passa davant del Grau / n'*esclafa* una gran rialla», MilàF (*Romlo.*, 157, deu ser de c. al S. XVIII, i es recollí a l'Alta Garrotxa). En llengua d'oc aquest sentit el té així mateix la forma en *-à*, *s'esclafà* [S. xv, segons Bloch], i des d'allà passà a l'estil de Rabelais: «*s'esclaffoient de rire*». D'altra banda la forma en *-IRE* també existeix dialectalment en francès: *s'esclafì* («mit Lachen herausplatzen») en el Franc-Comtat (Doubs, Jura).

OPou dóna diverses accs.: «*esclafir* grans rialles: miros edere risus»; «*esclafir* les dents (lo senglar): frendere dentibus» (*TbPu.*, 247, 58); aplicació aquesta, de la qual sembla haver-hi ja algun testimoni molt antic (*Rom.* IX, 361, veg. *GLATIR*). El substantiu abstracte *esclafit* és tan antic com el verb: «manà a tots los patrons que, com ferrien en l'estol dels moros, que fessen molt gran *esclafit* de trompetes e anafils, e de botzines», en el *Tirant de Galba* (cap. 372); «castanyola o lo *esclafit* dels dits que fan los qui ballen», «--- crepitaculum; lo *esclafit*: crepitus; lo qui tira ab mandró ---», OPou (249, 174).

Res tan freqüent com l'apariament amb *riure*: «—Aneu a buscà 'l rector perquè vinga a desposarme— / --- ella *esclafeix* la rialla: / —Ara sí que 't tinc, babau: molt temps ha que te buscava», MilàF (*Romlo.*, 352.12). «Y *esclafiren* a riure tots dos, com si res hagués passat entre ells», Noller (*Pap.*, 98). «*Esclafi* en rialles, pensant l'apuro en què anava a veure's son amic», id. (*Vilaniu*, 172). En el *DFa*. s'ha de fer a propòsit d'això un petit canvi, car defineix «*esclafir de riure*», i «*esclafir*» absolut, com «riure fort, d'una manera sorollosa», però la definició hauria de ser «posar-se bruscament a riure ---». La construcció és tan freqüent amb *a* com amb *de* (i també sense prep. quan el complement no és verbal) (*esclafir una rialla*), i allí encara a l'Ebre: «tots *esclafixen* a riure», Vergés i Paulí (*Espurnes* v, 23, 164). Més rar és que es construeixi com a reflexiu (igual que en francès): «tots els que estaven presents *s'esclafien* de riure», Coromines (trad. de l'*Eunuc* de Terenci, v. 432), que sembla que marquí espec. la pressió que el subjecte es fa perquè no es noti que riu, però ja se li escapa.

Jo afegiria al Dicc. Fabra, s. v. *esclafit* m. «esclatada, esp. la d'objectes que, en esclatar, no poden causar destrosses molt greus» (o podran ser-ho però sempre es diu en to desvaloratiu): «Tots masegaven la bomba: de sobte hi va haver un ~ i la bomba va petar». Fig. Revolta, esclat, ensorrada brusca d'una societat, institució, règim polític: «les coses s'emboliquen cada vegada més: qualsevol dia hi haurà un *esclafit*» (1954). Jordi Rubió escriví: «L'*Esclafit* de la revolta de juliol de 1936 i la fi de l'Espanya democràtica».

No estic conforme amb l'afirmació que lleigeix en un article d'un habitant de València, tebi (venal) a la llengua del país, que en el valencià central només s'usa *petar*, però no *esclafir*. Parlant d'un indret perillós al marge del Xúquer: «digueren: 'no tingam al-